

15.2.2024

KESKUSTELUYHTEENVETO

Oikeusministeriö järjesti valmisteilla olevaa kansalaisjärjestöstrategiaa koskevan kuulemistilaisuuden keskiviikkona 14.2.2024 klo 9.30–11.00 verkon välityksellä (Teams). Tilaisuudessa kuultiin

- oikeusministeriön kansliapäällikkö Pekka Timosen avaus- ja päätössanat,
- ministeriön erityisasiantuntijoiden Mikko Lehtosen ja Maria Wakeham-Hartosen esittely strategian valmistelusta sekä
- kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan varapuheenjohtaja Virpi Dufvan kommenttipuheenvuoro strategian merkityksestä kansalaisjärjestöille.

Kuulemistilaisuuden keskustelu on dokumentoitu tähän yhteenvetoon, jossa sanoitetaan myös strategian tarkoitusta. Yhteenveto on jaettu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa on yleistä palautetta strategiasta ja sen valmistelusta. Sen jälkeen on koottu yhteen asioita, joita työryhmän on tarpeen tarkastella strategiaa ja sen toimeenpanosuunnitelmaa valmisteltaessa. *Kursiivilla* on merkitty, mihin konkreettisiin toimiin kuulemistilaisuuden perusteella ryhdyttiin.

Hankesivulla on julkaistu sekä kuulemistilaisuuden esittely että tämä keskusteluyhteenveto.

Hankesivu: <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM140:00/2023>

Ota yhteyttä: kansalaisjarjestostrategia.om(at)gov.fi

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

1 Yleinen valmistelua koskeva palaute ja strategian tarkoitus

Kokonaisuus vaikuttaa esittelyn perusteella selkeältä ja tasapainoiselta, kun tehdään hallitusohjelman mukaista ja hallitusohjelmakauden 2024–2027 kestäväää strategiaa. Strategia ei velvoita hallitusta, vaan periaatepäätös luo perustan yhdessä hyväksyttävälle sääntelyyn, varainhankintaan ja vuorovaikutukseen liittyville toimenpiteille hallitusohjelmaa toteutettaessa.

Kansalaisjärjestöstrategiassa asetettavat tavoitteet ja siinä määriteltävät toimenpiteet ovat yleisiä, eikä valmistelussa käydä lävitse yksittäisiä rahoitusinstrumentteja eikä käsitellä kansalaisjärjestökohtaisia erityiskysymyksiä, mihin voidaan sen sijaan syventyä strategian toimeenpanosuunnitelmaa valmisteltaessa, kun se on tarpeen.

Kansalaisjärjestöjen toiveena on, että ne muodostavat yhdessä puntaroivaa tilannekuvaa monimuotoisesta kansalaisyhteiskunnasta, mutta se on vaikeaa, koska strategian valmisteluakataulu on tiivis. Tiivis valmisteluakataulu kuitenkin ymmärretään kansalaisjärjestöissä, koska tavoitteena on saada aikaan säädösmuutoksia ja muita politiikkatoimia kuluvalle hallitusohjelmakaudella. Kansalaisjärjestöjä kannustetaan käymään valmistelevaa vuoropuhelua taustaryhmissään ja verkostoissaan, jotta mahdollisimman moni ääni tulee kuulluksi valmistelussa. Strategiaa valmistelevan työryhmän sihteeristö osallistuu mahdollisuuksien mukaan kansalaisjärjestöjen keskustelutilaisuuksiin ja ottaa vastaan palautetta yhteisen tilannekuvan muodostamiseksi.

Kuulemistilaisuudessa avattiin verkkokeskustelu, joka käydään 14.2.2024–6.3.2024 välisenä aikana. Verkkokeskusteluun lisättiin kuulemisen perusteella mahdollisuus keskustella kansalaisyhteiskunnan tilasta ja tulevaisuudesta. Strategian valmisteluun liittyvää tilannekuvaa luovat myös kansalaisjärjestöt skenaarioineen ja tulevaisuuskatsauksineen (katso esimerkiksi Kohti tulevaa -hanke) sekä kansalaisyhteiskuntaa koskevat aiemmin julkaisut selvitykset ja tutkimukset (katso esimerkiksi Vapaa–Frihankkeen raportit suosituksineen), mitä sihteeristö käy lävitse valmistelun aikana.

2 Kansalaisjärjestöjen palaute strategian valmisteluun

Kansalaisjärjestöjen monimuotoisuutta ja monipuolisuutta pitäisi kuvata strategiassa selkeästi. Koko-naisturvallisuus ja rikosentorjunta vaikuttavat ylikorostuvan, vaikka se on tärkeä asia myös kansalaisjärjestöille.

Strategiaan voisi olla tarkoituksenmukaista sisällyttää kirjaus tarkoituksenmukaisesta, toimivasta ja tehokkaasta järjestöhallinnosta, mikä on edellytys myös julkisen rahoituksen vastuulliselle käytölle.

Kansalaisjärjestöt olisi nähtävä demokratian oppimisympäristöinä. Lisäksi kansalaisjärjestöjen omaa kyvykkyyttä on lisättävä eri asioissa, kuten varainhankinnassa.

Vakiintuneilla valtionavustuksilla on suuri merkitys kansalaisjärjestöille, mikä olisi syytä tunnustaa ja tunnustaa strategiassa. Pitkäjänteistä ammatillista osaamista vaativaa työtä ei voi ylläpitää pelkällä varainhankinnalla, vaan rahoituksen pitäisi olla ennakoitavaa ja jatkuvaa. Toisaalta strategiassa olisi hyvä ottaa huomioon, että kansalaisjärjestöt kilpailevat julkisesta rahoituksesta. Kansalaisjärjestöjen pitäisi tehdä entistä enemmän yhteistyötä ja monen toimijan yhdessä toteuttamia hankkeita. EU-rahoituksen hakemista ja saamista voitaisiin helpottaa myös valtionavustuskäytäntöjä kehittämällä ja yhdenmukaistamalla. Valtionavustustoimintaa kehitettäessä pitäisi puolestaan kiinnittää huomiota esimerkiksi tulojen huomioon ottamiseen valtionavustuksia myönnettäessä.

Strategiassa olisi tarpeen tunnustaa, että hintojen ja kustannusten nousu vaikuttaa kansalaisjärjestöjen toimintaan, mistä kylätalot ja niistä luopuminen liian korkeiksi kasvaneiden kustannusten takia ovat yksi konkreettinen esimerkki. Strategiaa valmisteltaessa pitäisi lisäksi tarkastella vapaaehtoisille maksettavien korvausten verotusta sekä verovapaita matka- ja kulukorvauksia, joilla on vaikutusta haluun ja mahdollisuuteen tehdä vapaaehtoistyötä pitkien etäisyyksien Suomessa. Verotuksen lisäksi tarvittaisiin järjestölähtöisiä pankkipalveluja, mitä kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta [selvitti](#) osana valtiovarainministeriön hanketta.

Euroopan unionin neuvosto on tehnyt [suosituksia](#) yhteisötalouden toimintaedellytysten kehittämiseksi sosiaalisen osallisuuden ja työmarkkinoille pääsyn edistämiseksi. Suositellaan esimerkiksi sitä, että jäsenvaltiot kehittävät yhteisötalouden toiminnan mahdollistavia puitteita. Kansalaisjärjestöstrategian valmistelussa pitäisi tarkastella myös yhteisötalouden suosituksia ja siihen liittyvää kansallista strategiavalmistelua yhteyksien luomiseksi ja päällekkäisyyden välttämiseksi.

Seuraava kuulemistilaisuus järjestetään huhtikuussa. Tavoitteena on, että strategialuonnos on saatavissa hankesivulla etukäteen, jotta siihen voidaan ottaa kantaa kuulemistilaisuudessa, koska luonnoksesta ei ole tarkoitus järjestää erillistä lausuntokierrosta, mitä kuulemistilaisuudessa toivottiin. Kuulemistilaisuutta koskevat tiedot päivitetään hankesivulle.

3 Kansalaisjärjestöjen palaute toimeenpanosuunnitelman valmisteluun

Strategian toimeenpanossa pitäisi varmistaa oikeusministeriön johdolla, että hallintorajat ylittäviä asioita saadaan aikaan. Esimerkiksi valtionavustusten hallinnoinnin menettelyiden kehittämistä ja yhdenmukaistamista on selvitetty valtiovarainministeriön valtionavustushankkeessa (2019–2023), ja

valtionapuviranomaisten olisi tärkeää viedä muutoksia käytäntöön hankaluuksista huolimatta – esimerkiksi kansalaisjärjestöjen hallinnollisen taakan keventämiseksi ja turhien normien purkamiseksi, mikä otetaan huomioon myös strategiaa sanoitettaessa. Hallintorajat ylittävää yhteistyötä tarvittaisiin myös vapaaehtoistoimintaa koskevan lainsäädännön selvittämisessä ja laintulkintojen yhtenäistämässä. Esimerkiksi, miten oikeutta työttömyysturvaan katsotaan silloin, kun työtön työnhakija tekee vapaaehtoistyötä. Vapaaehtoisista ja heidän hyvinvoinnistaan ja voimavaroistaan pitäisi pystyä pitämään kiinni.

Viimeistään strategiaa toimeenpantaessa pitäisi ymmärtää, minkälaisia vaikutuksia valtiontalouden kestävyuden vahvistamiseksi tehtävillä valtionavustusmenojen leikkauksilla on kansalaisjärjestöille eri hallinnonaloilla. Strategiaa valmisteltaessa ei tehdä erillistä kansalaisyhteiskuntavaikutusten arviointia. Tietoja kootaan sen sijaan yhteen esimerkiksi yleishyödyllisten yhteisöjen rahoituksen ja toiminnan kehittämisen [parlamentaarisessa neuvottelukunnassa](#). Strategiassa ja sen toimeenpanossa tarvitaan analyttistä otetta, koska varainhankinnan kehittämisessä ja vuorovaikutuksen parantamisessa on otettava huomioon eri tyyppiset kansalaisjärjestöt.

Strategiaa valmisteltaessa tunnistetaan yhteyksiä muihin hallitusohjelmahankkeisiin, ja yhteistyötä tehdään strategiaa toimeenpantaessa. Esimerkiksi kansalaisjärjestöstrategian ja demokratiaohjelman valmistelijat tekevät tiivistä yhteistyötä erityisesti osallistumisen ja osallistumisoikeuksien edistämiseen liittyvissä kysymyksissä.

Oikeusministeriö pyrkii koordinoimaan kansalaisjärjestöstrategiaan ja demokratiaohjelmaan liittyviä kuulemisia, jotta vältetään päällekkäiseltä keskustelulta ja kommentoinnilta.